

«Onyar est», la lluita contra la pobresa a Girona des d'Europa

Als serveis socials de l'Ajuntament de Girona hi ha un abans i un després de participar en els programes europeus de lluita contra la pobresa, entre els anys 1987 i 1994. La participació i l'intercanvi amb projectes europeus van aportar aprenentatges, innovació i reptes que han perdurat en l'ideari de serveis socials a la ciutat. Però malgrat que es va fer molta difusió i transferència del contingut i de les propostes sobre polítiques per combatre la pobresa, en les dècades del segle XXI no se n'ha fet gaire cas n'hem vist una influència clara en les polítiques nacionals. Els estats, desgraciadament, no van acceptar que la Comissió Europea continués treballant en «afers interns» com ara la lluita contra la pobresa.

Text > AMADEU MORA, treballador social a l'Ajuntament de Girona, actualment jubilat

Amb l'inici dels ajuntaments democràtics, l'any 1981, va començar la implantació dels serveis d'atenció social primària a diferents barris de la ciutat. Es tractava d'atendre des de la proximitat i la relació les persones i les situacions més vulnerables. Es treballava a partir dels problemes. Ens vàrem acostar al barri. La gent ens comunicava les seves dificultats. Utilitzàvem tots els recursos disponibles, de tot tipus i de qualsevol sistema. Establíem relació amb la gent per superar situacions, per organitzar actes comunitaris, per informar sobre recursos, equipaments... Es treballava en àmbits i en temes diversos, com la sanitat, l'educació, el treball, l'habitatge, la seguretat social, el lleure, les multes... Llavors no existia un sistema de serveis socials, i això obligava a treballar amb els altres sistemes i recursos, materials i, especialment, tècnics. Teníem la sensació de ser el principal recurs que es posava a l'abast dels barris i de les poblacions més marginals.

A mitjan anys vuitanta, es van iniciar intervencions sobre situacions de pobresa amb projectes, acotant poblacions i territori, intentant integrar accions davant del fet multidimensional dels problemes socials i de la pobre-

sa. Calia establir estratègies en diferents àmbits, itineraris d'inserció, vincular la dimensió econòmica i social...

Però treballàvem sempre només amb els afectats, a voltes culpabilitzant-los i apel·lant al seu voluntarisme, sense modificar-ne l'entorn, sense superar l'articulació de lògiques i espais entre serveis, sense crear oportunitats. Volíem ser globals tots sols. Els serveis socials volien construir una intervenció que no era gens racional, atesa la naturalesa de les situacions de pobresa. I vam descobrir els límits de l'àmbit social. Vam descobrir un cert cercle viciós, que perpetua les situacions de pobresa, i vam veure que només en fèiem el manteniment. Les persones voltaven entre serveis que modificaven de manera ben poc significativa la seva situació.

La participació als programes europeus de lluita contra la pobresa, i especialment el projecte «Onyar est», va canviar el paradigma en la nostra interpretació i intervenció en les situacions de pobresa. La participació a Europa ens va donar impuls, prestigi i credibilitat per poder innovar i fer alguns canvis en l'estructura municipal.

En primer lloc, vam poder entendre la naturalesa del problema: es tracta de situacions que afecten tots els àmbits

>> Portada del programa del projecte europeu de lluita contra la pobresa «Onyar est». (Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA)

A mitjan anys vuitanta es va començar a intervenir sobre situacions de pobresa amb projectes, acotant poblacions i territoris

>> La cerca de materials reciclables als contenidors és una constant en l'entorn urbà.
(Foto: ANIOL RESCLOSA)

de la vida i que, per abordar-les amb coherència, requereixen intervencions en diverses dimensions. Per això calia crear estructures plurals, més enllà dels serveis socials, i que impliquessin diversos agents, institucions i, també, els afectats mateixos. Una màxima en

aquells temps era que la mobilització dels afectats era un dels principals recursos per lluitar contra la pobresa.

3,3 milions d'euros d'Europa

«Onyar est» és un programa global de lluita contra la pobresa que, seguint

Treballàvem només amb els afectats, a voltes culpabilitzant-los i apel·lant al seu voluntarisme, sense modificar-ne l'entorn

les directrius europees, es va desenvolupar als districtes menys afavorits de Girona des del 1989 fins al juny del 1994, amb un pressupost total de 3,3 milions d'euros i unes tres mil persones ateses.

El nom *Onyar est* fa referència als territoris en què s'aplicava: a Font de la Pólvara, Vila-roja, Barri Vell, Torre Gironella i a l'infrahabitatge de Torre Alfons XII. La filosofia del projecte era abordar el problema de la pobresa a base de promoure noves condicions i mitjans materials (habitatge, ocupació, ingressos mínims...) però també

>> Protesta contra els desnonaments davant d'una entitat bancària. (Foto: ANIOL RESCLOSA)

>> Passar la nit al costat d'un caixer automàtic: les contradiccions del sistema. (Foto: ANIOL RESCLOSA)

personals (actituds, relacions socials, hàbits...), i treballar per a una millor adequació dels serveis, les institucions i els recursos a la tasca d'inserció dels afectats. Calia aconseguir mobilitzar-los, i desplaçar els objectius des dels àmbits específics de benestar social als subjectes, fent-los interlocutors vàlids dels seus problemes, tant en l'àmbit individual i familiar com comunitari.

La participació als programes europeus de lluita contra la pobresa va canviar el paradigma en la nostra interpretació i intervenció en les situacions de pobresa

L'objectiu general d'«Onyar est» era aconseguir una millora de tots els dèficits que patia la població afectada. Calia modificar el paisatge material general mitjançant l'ajut econòmic, l'ocupació i la millora dels habitatges i de l'urbanisme de l'entorn, però també el paisatge institucional i social a

través de l'apropament dels serveis a la població afectada i de la sensibilització de tota la comunitat, amb el consegüent trencament d'actituds d'exclusió.

Paral·lelament, s'obria un procés subjectiu del canvi a través de la formació i la capacitat professional dels afectats: es tractava de superar les actituds negatives de dependència, passivitat, inconstància, desconfiança, etc. i fomentar comportaments nous que afavorissin la inserció, basats en la mobilització de les seves capacitats.

També en aquest període i fruit de l'avaluació van sorgir aprenentatges significatius, com la necessitat imperiosa de vincular les dimensions econòmica i social i la importància del fet relacional amb el conjunt de la població. L'any 1992 es va crear a Girona el primer dispositiu d'inserció econòmica a serveis socials. Fins aleshores, els nostres serveis i pràctiques eren molt lluny de la vida econòmica, de les portes de les empre-

ses, i, per tant, era molt difícil que les persones afectades per la pobresa es «poguessin guanyar la vida», per dir-ho amb les seves pròpies paraules.

Renda, estatus i oportunitats

D'aquí, en sortia una missió clara: crear els mecanismes per accedir a renda i estatus per iniciar una integració en la ciutadania. A partir d'aquí comencen les oportunitats. Calia assolir una autonomia i una significació social respecte als altres. Això volia dir existir econòmicament, socialment, culturalment, políticament... i calia conquerir espais on això fos viscut, on tot això fos biogràficament significatiu per a les persones. Per tant, es tractava de crear situacions en què això es pogués viure. Aquest era el repte principal de la política social local de la ciutat. La ciutat, el poble, el barri... eren el primer lloc per crear condicions, espais i situacions on es puguin viure aquestes bases mínimes de ciutadania. Ja no es tracta només d'ensenyar a pescar i proporcionar la canya, sinó de poder pescar, de tenir accés a espais i situacions on es pugui exercir la ciutadania, amenaçada per fenòmens d'exclusió. Sempre hem tre-

ballat des de la proximitat i la relació, buscant aquests espais.

Ens plantejàvem dubtes i reptes: descobríem, per exemple, que no sabíem treballar les relacions socials, i per això ens centràvem en les relacions individualitzades. Era com buscar la moneda perduda allà on hi ha llum, i no allà on pot ser. En les prestacions i recursos socials tractats de manera individualitzada gastàvem el 90 % dels diners i del temps dels professionals. No aconseguíem avançar en drets socials. Sense aquests drets, els més febles sempre ho seran. Ens dedicàvem a administrar la discrecionalitat; a dir si aquesta persona ho mereix o no, si ho mereix més que aquella...

Els nostres serveis no van generar experiències biogràficament significatives que permetessin canviar de veritat les situacions. Les rendes mínimes poden ser, per a la població pobre, només balons d'oxigen que la perpetuen en la situació de sempre.

El problema dels serveis socials

Tampoc no eren adequades les mesures d'ocupabilitat i els itineraris d'inserció traçats per tècnics, que se centraven estrictament en l'usuari i no pas en l'entorn, en les oportunitats o en l'accés a l'economia. Al final, vàrem descobrir que els serveis socials també formàvem part del problema. El nostre sistema i les nostres pràctiques tenien molt a veure amb la poca resolució dels problemes que tractàvem.

Poder donar, mostrar-se, oferir-se, tenir espais on es pugui ser reconegut, és el que permet sortir de la marginalitat i de l'exclusió

Girona va impulsar, amb altres projectes, la creació d'una xarxa europea (REIES) que incorporava iniciatives

per a la inserció econòmica i social, principalment del sud d'Europa.

Per a mi, personalment i professionalment, l'aprenentatge més significatiu d'aquests anys va ser descobrir que el que realment integra socialment és el fet que les persones puguin donar. I que aquest ha de ser un dels reptes de tota política per lluitar contra la pobresa. Rebre, tenir assistència, prestacions, accés a serveis, han de ser drets socials que facilitin la vida i la subsistència a les persones, però poder donar, mostrar-se, oferir-se, tenir espais on es pugui ser reconegut, és el que permet sortir de la marginalitat i de l'exclusió. És donar sentit i vida social a l'existència.

>> L'habitatge precari ha posat en evidència els desequilibris del mercat immobiliari.

(Foto: STOCKFREEIMAGES)

>> Acció de protesta contra la pobresa energètica al carrer del Riu Güell, a Girona. Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT AVUI (JOAN SABATER).

